

UOT 373.3:78.07

Aygün Zahid qızı İmanova
magistrant

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
AZ 1000, Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli küçəsi, 68
E-mail: aygunimanova8@gmail.com

UŞAQLARIN HƏYATINDA MUSIQİ TƏRBIYƏSİNİN VƏ TƏDRİSİNİN ƏHƏMİYYƏTİ

Açar sözlər: musiqi, tədris, təlim, tərbiyə, inteqrasiya

Ümumtəhsil məktəblərimizdə şagirdlərin musiqi tərbiyəsi ilə məşğul olan əsas fənn musiqidir. Eyni zamanda musiqi tədrisində əsas məqsəd şagirdlərdə yaradıcılıq qabiliyyətini üzə çıxartmaq, musiqi bacarıqlarını inkişaf etdirmək və formalaşdırmaq, keyfiyyətli musiqiyə qarşı maraq oyatmaqdır. Təqdim olunan məqalədə uşaqların həyatında musiqi tərbiyəsinin və tədrisinin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğu, eləcə də uşaqların estetik tərbiyəsində, onların milli ruhda tərbiyə edilməsində musiqinin böyük rol oynadığı göstərilmişdir.

А.З.Иманова

ЗНАЧЕНИЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ В ЖИЗНИ ДЕТЕЙ

Ключевые слова: музыка, преподавание, обучение, воспитание, интеграция

В наших общеобразовательных школах основным предметом, занимающимся музыкальным воспитанием учащихся, является музыка. В то же время основной целью в обучении музыке было выявление у учащихся творческих способностей, развитие и формирование музыкальных навыков, пробуждение интереса к качественной музыке. В представленной статье показано, насколько важно музыкальное воспитание и обучение в жизни детей, а также большую роль играет музыка в эстетическом воспитании детей, в воспитании их в национальном духе.

A.Z.Imanova

THE IMPORTANCE OF MUSIC EDUCATION AND TEACHING IN CHILDREN'S LIVES

Key words: music, teaching, training, education, integration

The main subject of music education in our secondary schools is music. At the same time, the main purpose of music education is to reveal creative abilities, develop and formalize musical skills, arouse interest in quality music. The article shows the importance of music education and teaching in children's lives, as well as the role of music in aesthetic education of children, their upbringing in the national spirit.

Müasir zamanda inteqrasiya qlobal dünyanın təhsil aləmində aparıcı yer tutur. Ona görə də informasiyaların genişləndiyi bir dövrdə cəmiyyətin sürətlə və dəyişkən dinamikasını izləmək və ona tabe olaraq inkişaf etmək üçün birləşmələr, bloklar yaratmaqla ümumiləşdirmələr aparmaq ən səmərəli strategiyalardan biri kimi qəbul edilir.

Tərbiyə, təlim və təhsil – bu anlayışlar bir-birilə sıx əlaqəlidir. Təlim və təhsil anlayışlarının mahiyyəti nəzəriyyə ilə bağlıdır. Nəzəriyyə çox vacib amildir. O, nə qədər düzgün olursa, praktik iş də ona uyğun qurular. Təlim və tərbiyə anlayışları eyni mənə da kəsb edə bilir. Belə ki, tərbiyə sözünün ənənəvi elmi anlayışı xalq anlamına yaxındır. Bəsləmək, yetişdirmək, böyütmək, öyrətmək xalq anlamının mahiyyətini təşkil edir. Tərbiyənin və mühitin şəxsiyyətə böyük təsiri olur.

Tərbiyə ümumiləşmiş anlayışdır. Onun digər sahələri də var: yenidən tərbiyə və özünü tərbiyə. İslamda uşağın tərbiyəsi baxımından onun inkişafı iki dövrə bölünür: 1) tədbiri dövr; 2) tətbiqi dövr [3, s. 14].

1) Tədbiri dövrdə tərbiyə – uşağın ana bətnindən başlayıb həyatı boyunca davam edən uzunmüddətli bir prosesidir; 2) Tətbiqi dövr-uşaqların doğumdan öləncə qədər olan dövrünü əhatə edir. Bu dövrdə şəxsin yaşına, gücünə, fərdi, psixoloji xüsusiyyətlərinə, fiziki sağlamlığına, qabiliyyətinə uyğun olaraq onun şüuruna, hisslərinə və davranışına təsir göstərilir. Bu tərbiyəvi təsirlər onu dəyişdirir, formalaşdırır, kamilləşdirir. Hava və qidadan sonra vücudunuzun ən çox ehtiyac duyduğu üçüncü şey təlim-tərbiyədir. Tərbiyə əqlimizin ilkin özüydür [3, s. 15].

Tərbiyənin bir çox növləri var: əmək tərbiyəsi, musiqi tərbiyəsi, əxlaq tərbiyəsi, fiziki tərbiyə, iqtisadi tərbiyə, ekoloji tərbiyə, əqli tərbiyə, hüquq tərbiyə. Tərbiyə anlayışının davranışın bütün sahələri ilə sıx bağlı olduğu görünür. Lakin musiqi tərbiyəsi daha böyük imkanlar yaratmaq qüdrətinə

malikdir. Belə ki, o, ətraf aləm, insanlar, həyat haqda məhz musiqi dili ilə söhbət açır. Xalqımızın milli-mənəvi dəyərləri Azərbaycanda musiqi zövqünün tərbiyə olunmasında əsas amil kimi dəyərləndirilir. Milli musiqi nümunələrimizdə - xalq mahnılarında, rəqslərdə, aşıq musiqisində xalqın yüksək mənəviyyəti, onun arzu və istəkləri əks olunur.

Məlum olduğu kimi tərbiyə işinin təməli ailədə və məktəbəqədər tərbiyə müəssisələrində qoyulur. Məktəbəqədər tərbiyə müəssisələrində uşaqlarla müxtəlif növ oyunlar, əyləncələr keçirilir. Bunlar musiqi ilə müşayiət olunanda uşaqların yaddaşına daimi həkk olunur.

Uşaq mahnıları bu işdə daha çox səmərə verir. "Uşaq mahnıları vasitəsilə bədii tərbiyyənin yolları geniş inkişaf olunmuşdur. Kiçik yaşlı uşaqların bədii zövqünün formalaşması musiqi tərbiyyəsinin ən mühüm, eyni zamanda ən çətin məsələlərindən biridir. Onun həlli şəxsiyyətin inkişafının bütün mərhələlərində həyata keçirilməlidir. Bədii zövqün yuxarı sinifdə formalaşmasına baxmayaraq onun əsası ibtidai siniflərdən başlanır" [2, s. 45].

Gənc nəslin musiqi tərbiyəsində musiqi məktəblərinin rolu çox böyükdür. Çünki musiqi məktəblərində minlərlə şagird təhsil alırsa, ümumtəhsil məktəblərimizdə yüz minlərlə şagirdin musiqi tərbiyəsi ilə məşğul olunur.

Qeyd edək ki, ümumtəhsil məktəblərində musiqi tərbiyəsi iki yolla həyata keçirilir: sinifdə tədris edilən musiqi dərsləri və məktəbdəki özfəaliyyət musiqi kollektivləri. Burada sinifdə tədris edilən musiqi fənninin əhəmiyyətini xüsusi vurğulamaq istədik. Məhz bu fənn vasitəsilə onlar Azərbaycan peşəkar musiqi sənətinin yaradıcısı dahi Üzeyir Hacıbəylinin timsalında Azərbaycan musiqisi ilə (buraya həm ənənəvi musiqi, həm klassik musiqi və bəstəkar əsərləri aiddir), eləcə də Qlinka, Çaykovski, Motsart, Bethoven kimi rus və Qərbi Avropa klassik bəstəkarlarının əsərləri ilə tanış olurlar. Bu işdə isə onlara bir çox görkəmli mədəniyyət xadimləri - musiqiçilər, pedaqoqlar, psixoloqlar, musiqişünaslar yardım edirlər.

Buradan bir daha aydın olur ki, ümumtəhsil məktəblərimizdə şagirdlərin musiqi tərbiyəsi ilə məşğul olan əsas fənn musiqidir. "Görkəmli pedaqoqlar şagirdlərin bədii zövqlərinin düzgün tərbiyələndirilməsi işində musiqini qüvvətli təsir gücünə malik vasitələrdən biri kimi həmişə yüksək qiymətləndirmişlər. Çünki, musiqi təkcə şagirdlərin estetik tərbiyəsində deyil, həmçinin əqli, əxlaqi və fiziki tərbiyəsində də mühüm rol oynayır" [3, s. 53].

Görkəmli psixoloq B.M.Teplov musiqinin estetik qavranılmasını aktiv fəaliyyət kimi qiymətləndirmişdir. Estetik tərbiyə məsələləri ilə məşğul olmuş B.V.Asafyev isə musiqini təbiətdə və insan qəlbində səslənən gözəl nə varsa, hamısının "daim canlı təcəssümü" adlandırmış və musiqi ilə yalnız əyləndirməyə, onu dinləyicilərə zorla qəbul etdirməyə deyil, musiqi vasitəsilə inandırmağa və sevindirməyə çağırmışdır [6, s. 25].

Eyni zamanda musiqi tədrisində əsas məqsəd şagirdlərdə yaradıcılıq

abiliyyətini üzə çıxartmaq, musiqi bacarıqlarını inkişaf etdirmək və formalaşdırmaq, keyfiyyətli musiqiyə qarşı maraq oyatmaqdır. Tədris olunan dərslər vasitələri də məhz buna xidmət edir.

İntegrativ fənlərin yaradılması məntiqi olaraq integrativ proqram və dərslərlərin, eləcə də dərslər vasitələrinin yaradılması zərurətini doğurur. Təhsil siyasətindən irəli gələn vəzifə kimi yeni fənlər üzrə təhsil proqramlarının (kurikulumların) integrativ xarakterə malik olması onların şəxsiyyətin formalaşması baxımından konseptual xarakter daşması, istiqamətverici mənbəyə çevrilməsi mühüm şərt hesab edilir. Yeni təhsil proqramlarında (kurikulumlarda) bu məsələyə xüsusi olaraq diqqət yetirilmiş, şagirdlərin siniflər, səviyyələr üzrə inkişafına qoyulan standart tələblər hazırlanmışdır. Ölkə miqyasında ilk dəfə hazırlanan bu standartlar özlərinin integrativ xarakterinə görə təlim əhəmiyyəti daşıyır. Əvvəla, onlar hər mərhələdə şagirdlərin inkişaf səviyyələrinə qoyulan dövlət tələbi hesab edilməklə həm təlim, həm də inkişafın idarə olunması baxımından maraq doğurur. Təhsildə maraqlı olan hər kəsin fəaliyyətinin nizamlanmasına imkan yaradır [1, s. 7].

Bu gün artıq informasiya dövrüdür. Dərs zamanı şagird informasiya kommunikasiya texnologiyalarından (İKT) istifadə etməyi də bacarmalıdır. Qeyd edildiyi kimi "Musiqinin kontekstdə qavranması və interpretasiyası məsələsi haqqında danışarkən qeyd edilir ki, "Kommunikasiya dili olaraq tanınan musiqi çoxnövlü və çoxdəfəli interpretasiya imkanını verir. Şagird musiqi barədə əldə edilmiş məlumatı mühit, gündəlik hadisələr və öz təcrübəsi, digər fənn intizamı ilə əlaqələndirir. Musiqini, dünyanın bir hissəsi kimi, qavrayır, tədqiq edir və səsin yaranma mənbələrini müşahidə edir; səslə dünya, musiqi ilə kommunikasiyaya- musiqini dinləməyə, musiqi və performansı qiymətləndirməyə, fikri aydın şəkildə ifadə etməyə, mübahisə, müzakirə zamanı uyğun terminologiyadan istifadə etməklə, kitab dili və davranış normalarına riayət etməklə öz mülahizəsini əsaslandırmağa alışır. Mübahisə və müzakirə zamanı şagird dərk edir ki, musiqi bütün zaman və xalqların mədəniyyət və məişətinin ayrılmaz bir hissəsidir" [5, s. 2].

"İntegrativ öyrənmə şagirdlərin ətraf mühitin müəyyən aspektlərini müxtəlif fənlərə aid biliklər vasitəsilə geniş araşdırılmasıdır" [4, s. 11]. Fənlərarası və fəndaxili əlaqə bu imkanları genişləndirməklə şagird fəaliyyətini məntiqi, tənqidi və yaradıcı məcrada istiqamətləndirir, onun koqnitiv xarakter almasına təsir göstərir.

Yeni konsepsiyaya uyğun yaradılmış təhsil proqramlarında (kurikulumlarda) inteqrasiya əsas tələblərdən biri kimi nəzərə alınmışdır. Orada bütün hissələrin arasında inteqrativliyin gözlənilməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Ona görə də hər bir fənn üzrə yeni təhsil proqramlarının (kurikulumların) məzmun, strategiya və qiymətləndirməyə aid hissələri arasında bağlılıq yaradılmış, onları bütöv bir konseptual sənəd kimi formalaşdırmaq

mümkün olmuşdur. Beləliklə, təqdim etdiyimiz məqalədə uşaqların həyatında musiqi tərbiyəsinin və tədrisinin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu, eləcə də uşaqların estetik tərbiyəsində, onların milli ruhda tərbiyə edilməsində böyük rol oynadığını göstərməyə çalışdıq.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasov Ə., Əhmədov A. Ümumi təhsildə inteqrasiya: müasir yanaşmalar. "Azərbaycan müəllimi" qəzeti, 10 may, 2013, s.7.
2. Qulamova J.E., Babayeva-Rəşidova A.E. Musiqi tədrisində uşaqlar üçün yazılmış əsərlərin rolu və əhəmiyyəti. Metodik vəsait. B.: Mars-Print, 2017, 57 s.
3. Məmmədova İ.Ə. Musiqi pedaqogikası. Dərs vəsaiti. B.: ABU, 2009, 214 s.
4. Kərimov F.Y., Əhmədova M.C., Varella G, Reyli Ə. İntegrativ kurikulum: mahiyyəti və nümunələr. B.: Adiloğlu, 2006
5. https://intelekti.ge/admin/ckeditor/ckfinder/userfiles/files/MUS%206%20%20%20masw%20azer_GRAY.pdf
6. http://www.musiqi-unya.az/new/read_magazine.asp?id=335

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 04.07.2021

Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 07.09.2021

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 08.10.2021

**Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Firəngiz Rzayeva**

ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 sayılı qərarı ilə çap olunur.